

Uluslararası Sosyal Bilimlerde
Mükemmellik Arayışı Dergisi
(USMAD)

Aralık 2024, Sayı 7

International Journal of the
Pursuit of Excellence in Social
Sciences (IJPESS)

December 2024, Issue 7

ISSN: 2979 - 9155

Richard Sennett & Jonathan Cobb: Sınıfın Gizli Yaraları (Kitap İncelemesi)

Ece Nur ÖZAY SÖĞÜTLÜLER¹, Türker SÖĞÜTLÜLER²

Öz

Emekçi sınıfa ait olmanın yalnızca ekonomik sömürü ilişkileri üzerinden değerlendirilmesi, indirgemeci bir yaklaşımdır. Çalışma yaşamındaki bir emekçi, kendisini tahakküm altına alan eşitsiz ücretlendirmelerin yanı sıra toplumsal kodlar, önyargılar, damgalanmalarla da mücadele eder. *Sınıfın Gizli Yaraları*, Amerika'da emeğin dönüşümünün gerçekleştiği bir dönemde işçi sınıfının dinamiklerine sosyolojik perspektifle odaklanır. Sennett ve Cobb'a göre sınıf bilinci görünenin ötesinde, derinde gizlidir. Eser, toplumsal normların sınıfların şekillenmesinde oynadığı rolü saha çalışmaları aracılığıyla ortaya çıkarır, sınıf bilincinin yalnızca kapitalde gizli olmadığını vurgular. Yazarlar emekçi olmanın anlamını duygu sosyolojisine yaptıkları vurgularla derinlemesine görüşmeler üzerinden sorgularken; otoriteye, sınıfsal eşitsizliklere, hayal kırıklıklarına, fedakârlıklara, kusurlu bir hümanizme, özgürlüğün haysiyetsiz kaynaklarına atıfta bulunur. *Sınıfın Gizli Yaraları*, araştırmacı-araştırılan dikotomisindeki kültürlerarası iletişime yönelik ikilikleri aşmanın yollarını betimlemesi ve saha çalışmalarının nasıl olması gerektiğine yönelik kavrayış sunması bakımından yöntembilimsel önem taşır.

Anahtar Kelimeler: İşçi sınıfı bilinci, toplumsal sınıflar, sınıf mücadelesi, kültürlerarası iletişim

Richard Sennett & Jonathan Cobb: The Hidden Injuries of Class (Book Review)

Abstract

It is a reductionist approach to consider belonging to the laboring class solely in terms of economic exploitation. A laborer in the world of work struggles not only with unequal remuneration but also with social codes, prejudices, and stigmatization. *The Hidden Injuries of Class* focuses on the dynamics of the working class from a sociological perspective at a time when labor transformation was taking place in America. According to Sennett and Cobb, class consciousness is hidden at a deeper level than what is visible. The work reveals the role of social norms in shaping classes through field studies, emphasizing that class consciousness is not solely embedded in capital. The authors question the meaning of being a laborer through in-depth interviews, with a particular emphasis on the sociology of emotion. They refer to authority, class inequalities, disappointments, sacrifices, flawed humanism, and the undignified sources of freedom. *The Hidden Injuries of Class* holds methodological significance as it explores ways to overcome the researcher-researched dichotomy in intercultural communication and offers insights into how fieldwork should be conducted.

Keywords: Working-class consciousness, social classes, class struggle, intercultural communication

Makale Geçmişi Geliş: 29. 12. 2024 Kabul:31.12.2024 Yayın:11.03.2025

Makale Türü Derleme Makalesi

Önerilen Atf Söğütlüler Özay, E. N. & Söğütlüler, T. (2024). Richard Sennett & Jonathan Cobb: Sınıfın Gizli Yaraları (Kitap İncelemesi). *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Mükemmellik Arayışı Dergisi USMAD*, 7, ss. 52-57.

¹ Sorumlu Yazar: Dr. Öğrt. Üyesi, Uluslararası Fınal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, ecenurozay@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9235-8760.

² Dr. Arş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, turkersogutluler@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1154-1112.

İnceleme

Anthony Giddens tarafından kaleme alınan ön söz ile okuyucuyu karşılayan *Sınıfın Gizli Yaraları* (1973), tarihsel olayların koşullarıyla birlikte betimlendiği, emekçilerin yaşam deneyimleri çerçevesinde araştırıldığı, Amerikan çalışma yaşamına dair olsa da genellenebilir bulgular taşıyan bir çalışmadır. Eser; 1970’li yılların sonunda, toplumsal alanda emeğin dönüşümünün yaşandığı bir dönemde Sennett ve Cobb’un ortak çalışmalarının sonuçlarından yola çıkmış, Sennett tarafından kaleme alınmıştır³.

Sınıfın Gizli Yaraları, işçi sınıfının gündelik yaşamının detaylı analizini sunan ve aynı zamanda nitel araştırmalarda araştırmacı-araştırılan arasındaki dikotomiye aşmanın yollarını arayan, kültürlerarası iletişime katkılarıyla da öne çıkmış mikro sosyolojik bir eserdir. Eser, Sennett’in katılımcı gözlemci olarak bulunduğu kentsel sosyolojik-antropolojik çalışmalardan ve 1969 yılının Haziran ayından başlayarak her iki yazarın da dahil olduğu bir yıl boyunca süren 150 derinlemesine görüşmeden oluşur. Bir dizi görüşmeden çok daha fazlası olan kitap, işçi sınıfı bilincinin karmaşıklığını, özgürlüğe giden yollardaki haysiyetsiz kaynakları dönemin koşulları çerçevesinde sorgular. Emeğin nasıl sömürüldüğüne, sendikal yapılara, bürokrasinin katı yüzüne ve özellikle sınıfsal bir mücadele içinde bireyin konumuna dikkat çeker.

İşçilerin toplumsal konumları üzerine düşüncelerinin detaylı incelemesini sunan eser; derinlemesine görüşmeler yoluyla işçi sınıfı bilincine odaklanır ve döneminde yeni sosyolojik tartışmalara kapı aralar. *Sınıfın Gizli Yaraları*, Sennett’in diğer çalışmalarından (*Karakter Aşınması*, *Saygı; Eşit Olmayan Bir Dünyada*, *Otorite* vd.) izler taşımakla birlikte sınıf bilincine olan yaklaşımı bakımından ayrı tutulması gerekir. Burada sınıf bilinci; bireylerin varoluşsal yaralarını, özgürlük ve haysiyet duygusunu, toplumla bütünleşmiş bireysel farkındalıkları ele almada kullanılan bir fenomen olarak ifade bulur.

Çalışmanın giriş bölümü olan *Gizli Yaralar*, Boston’da görüşme yapılan emekçiler üzerinden toplumsal ve gündelik yaşamdaki dönüşümü anlatır ve sınıf bilincinin deneyimlenmesindeki ortaklıkları sorgular. İşçi sınıfının Amerika’da kentlere yerleşmesi ve yeni varoluşlarındaki çetin mücadelelerine dikkat çeken bölüm, entegrasyon sürecine önem atfeder. Zorla entegrasyon (bir anlamda) sürecini deneyimlemiş olan emekçiler, bir bütün olarak Amerika’da kapladıkları alanı, yer ettikleri toplumsal konumu anlamak için çabalar. Görüşme yapılan bireylere göre sözü edilen entegrasyon süreci; saygının, nezaketin, özgürlüğün, erdemin toplumsal teamüllerine tamamen yabancı koşullarda yeniden ölçüldüğü bir dünyaya uyum sağlama anlamı taşır. Sennett bu değişim süreçlerindeki ikiliği, görüşme yapılan emekçi Frank Rissarro’nun öznel deneyimleri üzerinden betimler.

Sınıfsal entegrasyon sürecinde Boston’ın emekçi insanları, hayatlarındaki köklü değişimleri bir şans ya da başarıdan daha farklı biçimlerde tanımlar. Frank Rissarro, 9 yaşında ayakkabı boyacılığı ile başladığı ücretli çalışma yaşamına sonraki 20 yıl boyunca sığır eti doğrayarak devam etmiş, ardından da bir bankada tasnifçiliğe yükselerek (!) yılda 10.000 dolar kazanan bir beyaz yakalı olmuştur. Başarı öyküsü olarak görülen bu yaşam, Rissarro için farklı anlamlar ifade eder ve aynı şekilde okunmaz. Buradaki ironi, yeteneklerini olabildiğince gösterme ve başarıya ulaşma amacıyla olan insanın başkaları tarafından kontrol edildiğini düşünmesidir. Bu durumu alçak gönüllülükten ziyade insanların başarılarındaki edilgen konumlarını vurgulayarak açıklayan Sennett, gerçekleştirdiği görüşmelerde sınıf bilincini ararken kendi (araştırmacı) varlığını aktif bir unsur olarak keşfetmek zorunda kaldığını belirtir. Bu yönleriyle eser sosyal bilimlerde araştırmacı-araştırılan ikiliğinin nasıl aşılacağına yönelik kültürlerarası iletişim perspektifiyle okunması gereken bir kavrayış sunar.

Görüşmelerde emekçilerin gizli yaralarını yabancıya teslim ediliyor oluşu bir yana, araştırmacı-araştırılan arasında kurulan ilişkide var olduğu düşünülen saygı kodları, bilginin kimde olduğu konusunda çıkmazlar yaratır. Özellikle pozitivist bilimsel geleneğe araştırmacı ile araştırılan olgu arasında kurulan hiyerarşik yapılanmada araştırmacı; tüm araştırma sürecini planlayan, akışı kontrol eden ve “bilen” öznedir. Bilen özne olma durumu, araştırılanı da nesne konumuna yerleştirmeyi

³ Çalışma Ford Vakfı tarafından maddi olarak desteklenmiştir.

gerektirirken; sosyal bilimlerde araştırmacı konumunu kendisi belirler. Sennett ve Cobb tarafından gerçekleştirilen görüşmelerde araştırmacı-araştırılan ikiliğini yaratarak kültürlerarası iletişimde güçlükleri oluşturan unsurlar bilimsel yaklaşımlar değil, zihinlerdeki gizli yaralar ve ötesindeki sınıf bilincidir. Çalışmanın başından sonuna kadar genellenecek geniş bir yelpazede, araştırmacı-araştırılan arasındaki sınıfsal farklılıkların kültürlerarası iletişimsel çatışmalar yarattığını ifade etmek mümkündür. Sözü edilen çatışmaların nihai hedeflere ulaşmada olumsuz etkiler yarattığını belirtmek ve bu durumu sosyal bilimler alanının geneline yaymak olanaklıdır.

Sınıfın Gizli Yaraları'nın *Yaranın Kaynakları* başlığını taşıyan ilk kısmında, insanların olumsuz durumlarla karşılaştığında yetersizlik ve başarısızlık duygusunu deneyimleme biçimlerine yoğunlaşılır. Toplumsal alanda saygıyı kazanma, değer görme, var olma çabası bir "yetenek rozeti" olarak kişinin gelişimi ile özdeşleştirilir, bu özdeşlik toplumsal alanda ayrıcalık kazanmanın nişanesi olarak tanımlanır. *Yetenek Rozetleri* bölümünde, birey değerinin asıl göstergesinin yüklü bir ücretle mükafatlandırılmasından ziyade saygı gösterilmesi olduğu belirtilir, yaşam serüvenindeki haysiyet arayışı vurgulanır. Yaşamla ekonomik olarak başa çıkma mücadelesindeki emekçiler için yetersizlik duygusu, ayırt edici yetenek rozetlerinin yoksunluğuyla ilişkilendirilir ve bu durum, eşişsizliğin meşrulaştırılmasına yol açar.

Sınıfın Gizli Yaraları, her toplumun yoksullarını tanımlamak için kendi çerçevelerini ürettiğini belirtir. Çalışma eylemi; kişinin hayatta kalabilmesi, çeşitli açılardan doyuma ulaşabilmesi için belleği ve benliği himayesi altına alan, egemen sınıf tarafından değerli görölen, yaşamak için kişinin karşılığı ödenen bir eylemde bulunması gerektiği fikrinden hareketle oluşturulmuş, sorgulamaya açık bir kavramdır. alışmak egemen sınıf için bir değer, soylu bir davranış, asalet içeren bir eylem olarak görülür. Eserde sözü edilen yetenek rozetinin işlevi ise bu tanımlayıcı gücü meşru kılmaktır. Böylece emekçiler için bir kişi yoksulluğun üstesinden gelecek güce sahipse ve buna layıkça, bunu yapabilir ancak bunu yapacak yeteneğe sahip değilse, Őikayet etmeye de hakkı yoktur.

Emekçi Frank Rissarro ile yapılan görüşmede Rissarro'nun görüşmeciyeye özel bir görevli, eğitimli sınıfın temsilcisi olarak yaklaşmış olduğu vurgulanır. Buradaki "eğitimli" ifadesi, formel eğitimin yanı sıra yaşam boyu edinilen deneyimi, duyguları, gelişimi, ritmi kapsar. Ancak Rissarro, kendisinden daha nitelikli olduğunu düşündüğü insanların kendisine saygı duymayacaklarından endişe duyar ve saygı gören biri olmak için mevcut durumunu ya da eylemlerini meşrulaştırma yoluna gider, onların düzeyine çıkma için çabalar.

Eserde hangi otobiyografik hikaye olursa olsun, temelde kendini haklı çıkarma çabası hâkimdir. Rissarro için görüşmeci; kendisini yetersiz hissettiren, kendisine hükmedecek güçte olduğunu düşündüğü ve istediği Őeyleri yapmaya muktedir olarak gördüğü bir sınıfın temsilcisidir. Rissarro'nun kendisini güçsüz hissettiği durumlar hakkında düşüncelerini dile getirdiği zamanlarda görüşmecinin çeşitli tekniklerle yakınlık kurması, Rissarro'nun görüşmeciyi "sıradan" biri olarak algılamasına ve konuşmalarını sürdürmesine aracı olur. Benzer durum Amerikanlaşma kavramı ile görüşme yapılan emekçilerden biri olan Rica Kartides üzerinden de tartışılır. Kavram; başkalarına ihtiyaç duymadan ideallerini gerçekleştiren insanın mücadelesinin, saygı arayışı mücadelesine nasıl dönüştüğünü ifade etmek için kullanılır.

Emekçi O'Malley üzerinden çalışmanın erdemini tartışan Sennett ve Cobb, çok çalışmanın, uzun saatler çalışmaktan ya da bedensel yorgunluktan farklı anlamlar taşıdığını ve bir taahhüt içerdini belirtir. O'Malley için çok çalışmak, işi iyi yapmış olmanın bir göstergesidir. İşi iyi yapmanın amacı, diğer insanların saygısını kazanmaktır ve çok çalışmanın erdemi, işin kendisinden bağımsızdır. Ücretli alışma alanında işini iyi yapmak terfi etmenin bir anahtarıdır. İşini iyi yapan emekçilerin ödölü, ekonomik yaşamın kendilerinde oluşturduğu olumsuz deneyimlerin anlamını yitirmesine olanak tanır. Ancak emekçiler, daha önce yapmış oldukları işleri ile bağlantılı olmayan bir üst statüye terfi ettiklerinde, yeni bir yetersizlik ve tekinsizlik duygusuyla karşılaşır. Kendilerini yıllarca arzuladıkları ödölün karşısında bilgisiz, güvensiz, yabancı hissederler.

Sennett ve Cobb'a göre emekçilerin ücretli çalışma alanında atfedilen değerleri değiştiğinde, ait oldukları sınıf da değişir. İşini iyi yaparak terfi eden emekçi, yeni pozisyonunda eski arkadaşları ile arasında kurmuş olduğu yakın ilişkilerini korumak ister. Emekçi aynı zamanda yeni arkadaşlık

ilişkileri de kurmak, ait olduğu sınıfın yeni yöneticileriyle iyi anlaşmak zorundadır. İşyerinde kardeşlik ve bireysellik kavramlarıyla aktarılan görüşmede O'Malley fazla öne çıkmadan, özel biri gibi olmadan elinden geldiğince çok çalıştığını dile getirir ancak çok çalışma ve kardeşlik duygusu arasında içsel bir çatışma yaşar. İşyerinde onu ustabaşı yapan yetenek rozetleri, arkadaşlık ilişkilerine zarar verir. O'Malley, arkadaşları ile kurduğu yakın ilişkilerin bozulmamasını amaçladığını belirtir ve başlarda bu zararın telafisinin, başarımlarını görünmez kılmasıyla mümkün olacağını düşünür. Zamanla, arkadaşlıklarının aldığı yaraları telafi etmesinin, ustabaşı olduğunun bilincinde olup sınır çizmesiyle mümkün olduğunu kabullenir. Sınıf değişiklikleri arasında çatışma yaşayan emekçiler, bir üst sınıfa geçme şerefine nail olduklarında yeni dostluklar geliştirmeyi tercih ederek hiyerarşik düzene uyum sağlama eğilimi gösterir.

Emekçiler için eşitsiz dağıtılan yetenek rozetlerinin, yapıcı olduğu kadar yıkıcı etkileri de vardır. Yetenek rozetleri, sınıfsal mücadelede başarıya giden yolun üstünlük sağlayıcı araçlarından olduğu için ilk bakışta yararlıdır. Yıkıcı gücü, saygıyı elde etme yolunda engelleyici etkisinden ve bireye zarar veren yapısından ileri gelir. Varoluş mücadelesinde birey olmak güven, özgüven gibi yan anlamlara sahiptir fakat yetenek rozetlerine sahip olamayarak saygıyı elde etme konusunda mutlak başarısızlık sergileyen ailelerde ortaya çıkan bireycilik tipi, yeni kuşakları da yetersizlik duygusuyla tanıştırır. Saygıyı elde etme konusunda başarısız olan ailelerde her üyeden kendisini kanıtlaması beklenir ve birey, kendini kanıtlamak için daima daha fazla çabalaması gerektiği inancını içselleştirir.

Yetenek rozetlerinin eşitsiz dağıtıldığı sınıflı bir toplumda insanlar özgürlük ve haysiyetlerinin sınırlandırılmış olduğunun bilincinde olmalarına rağmen, kendilerine olan saygılarını muhafaza edebilmeleri için bu durumu meşru zeminlere taşımaları gerekir. Çalışma ortamına uyum sağlamak, işi iyi yapmak ya da yaşamlarında yolunda gitmeyen her tür olayın sorumluluğunu kendi yeterlilikleri-yetersizlikleri üzerinden ele almak, özsaygının muhafaza yöntemleri arasındadır. Özsaygının emekçiler tarafından korunması, fedakârlık kavramı üzerinden tanımlanır.

Fedakârlık ve İhanet bölümü, emekçilerin var olma mücadelelerinde ve problemlerinin çözümlerine giden yollarda özgürlüklerini feda etmelerinin, onlara kimi zaman çeşitli açılardan (özellikle duygusal) tatmin sağladığını söyler. Emekçi bir babanın kendi özgürlüğünü çocuklarına feda etmesi, yeni bir zeminde özgürlüğü inşa etme veya saygı kazanması anlamı da taşıyabilir. Çocuklara adanmış bir hayat, emekçilerin "fedakârlık" bilincinin göstergesidir. Görüşme yapılan emekçilere göre çalışmayan, ailesine verecek bir şeyi olmayan biri için fedakârlık da bir anlam ifade etmez. Kendi hayatını çocukları için feda eden emekçi babalar, çocuklarının kendilerinden daha farklı olacaklarına inanır. Bu inanç için mücadele etmek zorunda hissederler ve bu fedakârlıkların toplumsal ya da bireysel açıdan mutlak bir karşılığı olacağı inancı oluşur.

Yetişkinlerin dünyasındaki mücadeleleri çocukları için yaptıkları fedakârlıklar üzerinden açıklamak, görüşme yapılan kişilerin ya da emekçi sınıfının fedakârlık kavramına atfettiği önemi açıklamak için yeterli değildir. Sözü edilen fedakârlık bilinci, zaten çoğu Amerikan ailesinde bulunur. Sennett ve Cobb'a göre kişiler kendilerini yetersiz hissediyorsa, başkaları için iyi şeyler yapmaları, mevcut zamana kadar yaptıkları kötülükleri görünmez ya da meşru kılmaya yarar. Eğer kişilerin bir yetenek rozeti takması gerekiyorsa, sevdiklerine iyi bir yaşam sunacaklarına olan inançları sebebiyle rozetleri takmaya çabalamaları beklenir. Hem ailesi ile ilgilenerek yaşamına anlam verebilmek hem de tüm bunlara sahip olmak için çok çalışmak zorunda olan emekçilerin büyük ve görünmez fedakârlıklarından biri, zamanlarının çoğunu ailelerinden uzakta geçirmeleri olarak ifade edilir. *Fedakârlık ve İhanet* bölümü, yaşamda zamanı beceri ile kullanan "fedakârlar" üzerinden Amerika'nın 1960-1970'li yıllar arasındaki toplumsal değişikliklerinin analizine, özgürlüğün anlamına yer verilir.

Emekçiler iş yaşamında fedakâr olmak zorunda değildir, ayrıca fedakârlık utancı sona erdirmez. Toplumsal normların insanlara yetersizlik, zayıflık duyguları yüklemesinin mutlak sınırları yoktur. Toplumsal alanda zayıflık kodları insanın eylemleri, kimliği, fedakârlıkları ve en önemlisi sınıfsal aidiyeti dikkate alınarak inşa edilir. Bir fedakârlık sözleşmesi olarak kişinin kendini bir şeye adanması, özgürlüğü ve öz saygısı arasında bir çatışma ortaya çıkartır. *Yaralı Haysiyetin Kullanımları* başlığında toplumsal bir sözleşme olarak ele alınan fedakârlık, emekçilerin diğerlerinden beklentilerini zamanla arttıracak ve beklentilerin karşılanmama durumu, yeni hayal kırıklıkları ortaya çıkaracaktır.

Fedakârlığın yokluğundan kaynaklanan hayal kırıklığı ise bir çeşit ihanet anlamı taşır ve bu durum eserde fedakârlığa ihanet olarak ifade edilir. Yeteneklerin, özgürlüğün, saygının toplumda eşitsiz dağılımı, emekçileri bir haysiyet arayışına zorlar ve bu arayış, yaralı haysiyetin kullanımıyla sürer.

Sınıflı bir toplumda özgürlüğün iki anlamı vardır. Bu anlamlardan ilki sınıfsal koşulların insanı sınırlandırması, bu nedenle arzuların yerine getirilememesidir. İkincisi ve daha karmaşık olanı ise toplumsal kuralların, bireyleri yeteneklerini sergilemeye zorlaması, bu sayede kademeli bir özgürlük yanılmasıdır.

Sınıfın Gizli Yaraları'nın Rüyalar ve Savunmalar başlığını taşıyan ikinci kısmı; emekçilerin sınıf bilincinin, haysiyetin doğasına yönelik çerçeveleri özgün şekilde düzenlediğini belirtir ve böylelikle toplumsal alanda koruma mekanizması var ettiğini ifade eder, konuya somut örneklerle açıklamalar getirir. Ancak yetenek rozetlerinin ve fedakârlıkların eşitsiz dağılımı veya kötüye kullanımı, sınıf sisteminin özgürlüklere koyduğu sınırlandırmalara karşı kolektif ya da bireysel olarak mücadele becerisini ortadan kaldırır. Bu noktada özne olarak emekçilerin bilinci, etkin bir güç olarak ele alınır.

Bireylerin sınıfsal yaralardan kurtulmaya çalıştıklarında seçtikleri yollar, yeni düzenler ve teamüller yaratır. Bu kaçışlardan biri, benliğe yabancılaşmadır. Görüşme yapılan emekçilerin kullandığı cümlelerde sıklıkla “ben” kelimesinin terk edildiği, yerini edilgen yapıların aldığı görülür. Ben'in yitimini ifade eden bu edilgenlik, emeğin kolektif yapısının öne çıkmasına aracı olur.

Hiyerarşik toplumsal düzende kişinin kendisini sunulan yeni deneyimlere açık tutması, başarısız olma ve kaybolmayı göze alması gerekliliğini de doğurur. Yalnızca bilinçsiz olanların bu riski alabileceğini belirten emekçi Carl Dorian, “alelade” yaşayanların daha güvenli sınırlarda hareket ettiğini, çatışmalardan olabildiğine uzaklaştığını ifade eder.

Sınırlandırılmış, sınıflı bir toplumsal düzenin içinde değilmiş gibi davranmak, kuşkusuz çatışmalardan kaçmayı kolaylaştırır. Ancak bu çatışma, zamanla içsel bir çatışmaya dönüşür, benliğine yabancılaşmış birinde gerçek olan ile performans sergileyen arasında bir çatışma yaşanır. Sennett ve Cobb, durumu somutlaştırmak için “çifte açmaz” kavramını kullanır. Kavram birbiriyle çelişen emirlerin verildiği ve kişinin koşulları bir kenara iterek emirlere itaat etmeye çalıştığı durumları tanımlar. İş yaşamındaki bir yönetici, emekçiye görev verirse ve bu görev nedeniyle emekçi, daha üst düzey yöneticinin verdiği görevi yerine getiremezse, çifte açmaza girer. Bu durum, emekçinin iş yaşamını kötü yönde etkileyeceği gibi olumsuz psikolojik sonuçlar da doğurur.

Sennett'e göre modern dünyada güç ve sevgi birbirinden ayrılmıştır, bu kopuşa neden olan sınıf sistemidir. Sevgi, sır gibi muhafaza edilmesi gereken bir varlık olarak bireylerde mevcudiyetini sürdürür. Sevgi, kalplerde varlığını sürdüren, bireyler için anlamı farklı olan, kişiler arasında eşit deneyimlenmeyen bir duygudur. Karşılıklı olmak zorunda değildir, görünmez olabilir, zamanla değişebilir. Görüşme yapılan emekçilerden Bateson için emre itaat etmeme durumu, sevgi ile doğrudan ilişkilidir. Bateson babasının kendisini sevmesini, sorumluluk sahibi bir insan olması ile ilişkilendirir. Babasının sevgisine ihtiyaç duyar ve verdiği tüm emirlere, kimi emirleri de görmezden gelmek pahasına uymak için çabalar. Bateson'da görüldüğü üzere çifte açmaz kavramı ilk bakışta patolojik bir durum gibi gözükse de çıkmaza yol açan bireyin kendisidir. Emirleri ya da ödülleri alan da, ilişkileri hassasiyetle düzenlemeye çalışarak daha karmaşık hale getiren de yine kişinin kendisidir. Kişi, basit bir örnekle açıklanan çıkmazların neden olduğu acıyı önlemek için yabancılaşma, benliğinde bölünme yoluna gider.

Bölünmüş Benlik başlığı, insanın içinde yaşadığı toplumsal sisteme uyum sağlama gereksinimi hissetmesi nedeniyle ortaya çıkan tepkileri sosyolojik temellere dayandırır. Bölünmüş benlik, insanların bilinçli olarak ürettikleri, gerçekte olan kişiyi ve performans sergileyeni birbirinden ayırır, bir savunma mekanizması oluşturur. Bölünmüş benlik toplumun açtığı yaraların acısını kısa sürede dindiriyor olsa da gerçek veya samimi değildir.

Özgürlük başlığında bir emekçinin boyunduruk altına alınmasının açtığı haysiyet yaralarından kurtulmak için gerçekleştirdiği mücadeleler tartışılır ve bu mücadeleler, sınıfsal yaraları iyileştirme, özgürleşme çabaları olarak ele alınır. Bu bölümde sınıflı toplum düzeninin insanlara vadettiği özgürlüğe ulaşabilmek için umutsuzluğu ortadan kaldırmanın, nasıl bir psikolojik onarma sağladığı

açıklanır. Çeşitli iş kollarının Amerikalılar için nasıl anlamlandırıldığını belirlemeye yönelik gerçekleştirilen araştırma bulguları, “sınıfın gizli yaraları” çerçevesinde açıklanır. Ulusal Fikir Araştırma Kurumu tarafından 1925, 1947 ve 1963 yıllarında yapılmış olan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar, iş ve algılanan prestij arasındaki ilişkiyi gözler önüne serer. Çalışmaların yapıldığı tarihlerden hareketle, yaklaşık iki kuşaklık bir toplumsal değişimin yaşandığı kabul edilmektedir ancak farklı iş kollarının algılanan prestijlerinde değişimler yaşanmamıştır. Çalışmada Amerikalıların iyi ve kötü meslekler hakkındaki inançlarının da değişmediği görülür. Amerikalılar için prestije sahip olmanın doğrudan ekonomik güçle ilgili olmadığı açıkça ortaya konulmaktadır.

Aydınlanma düşünürleri, sınıflı toplumun insanlıysızlığına karşı çıkan argümanlarla özgür bir toplum arayışına girişse de post-endüstriyel dönem, eşitsizliği giderek artırmıştır. İnsanı insana dönüştürmek, sınıfın yaralarını gizlemek yerine yok ederek gerçek bir haysiyet duygusu yaratmak elbette güçtür ancak ütöpk düzenlerin hayali, duygusal açıdan oldukça tatmin edicidir.

Kitap Jonathan Cobb’un aynı araştırma verilerinden faydalanarak yazmış olduğu bir son söz ile sona erer. Cobb, bireyin toplumsal konumu sebebiyle üstlenmek durumunda kaldığı sorumlulukları, yeterlilik duygusunu ve edimlerin ahlaki yapısını sorgular. Cobb, insanların, yalnızca kişisel dünyalarında yaşamadıkları vurgusuyla edimlerini toplumsal dinamikler çerçevesinde ele alır. Örneğin kitapta yer verilen emekçilerden John Bertin ve Ricca Kartides, emeğini diğerleriyle karşılaştırdığında değersizlik hissine kapılır ve bu durum her emeğe özgü atfedilen toplumsal bir değerlerin olmasından kaynaklanır. Bu his aynı zamanda ıskartaya çıkarılma korkusuna da yol açar. Emekçi Ricca Kartides büro temizliğini büro çalışanları çıktıktan sonra yaptığını çünkü kendi yaptığı işin diğerlerinin yaptığı işle kıyaslandığında değersizleştiğini söyler. Cobb’a göre tüm bu duyguların sebebi, insanların emeğine biçilen toplumsal değerlerdir.

Bir emekçinin emeğine biçilen değer, o insanın algılanan toplam verimliliği ile eşdeğerdir. İnsanın bir değerini düşünerek kendine sorduğu “onun kadar iyi miyim?” sorusunun ardındaki gizli soru aslında “toplumsal açıdan onun kadar değerli miyim?” veya “benim zamanım da onunki kadar değerli midir?” sorusudur. Bunun temelinde toplumların saygı anlayışı yatar. Öyle ki bir başkasının zamanını kendi zamanından daha değerli olduğunu düşünen bir emekçi, karşıdaki kişiye ihtiyaçlarına göre zamanını yönetme hakkı tanır.

Sınıfın Gizli Yaraları her ne kadar Amerika’da gerçekleştirilmiş bir çalışma üzerinden toplumsal düzene ve sınıf bilincine ilişkin açıklamalarda bulunuyor olsa da, söz konusu fikirler genellenebilir yapıdadır. Emeğin, kimliğin, benliğin, haysiyetin, özgürlüğün, sınıfın iş yaşamındaki tezahürlerini, Türkiye’de de benzer çerçevelerde okumak mümkündür.

Kaynakça

Kitaplar

Sennett, R., & Cobb, J. (1973). *The hidden injuries of class*. Vintage Books.

Sennett, R., & Cobb, J. (2017). *Sınıfın gizli yaraları*. (M. K. Coşkun, Çev.). Heretik Yayıncılık.